

XLVI J. V. VESKI PÄEV

toimus 27. juunil 2013 Tartu Ülikooli senati saalis, konverentsi üldteema oli tänavü „Eesti keel ja erivajadustega keekekasutaja”.

Helle Metslangi avasõnade järel kõlas viis ettekannet.

Urmas Sutrop andis avaettekandes „Missugused on keeleliste erivajadustega inimeste rühmad?” ülevaate erivajaduste liikidest ning tõdes, et paljud andmed on salastatud ja nii ei tea üldsus erivajadustega inimeste hulka ega nende erivajaduste olemust kuigi täpselt. Seetõttu on avalikkusel raske mõista keeleliste vajaduste eripära. Oluline on tagada kõigi elanike täisväärtuslik elu. Eestil on selles vallas veel pikk tee minna, hea näitena on eeskujuks eelkõige ingliskeelsed maad, kus teema on paremini läbi uuritud ja ära korraldatud. Keel on kommunikatsiooni vahend, kuid see ei pea toimima üksnes häälega.

Karl Karlep avas teema eripedagoogi vaatevinklist ettekandega „Kõnepuute olemus ja avaldumine”. Kõnepuudest saame rääkida siis, kui see avaldub vaimse keelelis-kõnelise tegevuse erisusena eakohasest normist või kõne koguni puudub. Puuded ilmnevad teabe suulisel ja/või kirjalikul sõnastamisel, verbaalse teabe tajumisel ja mõtestamisel ning endale suunatud kõne (privaatkõne, sisekõne) rakendamisel intellektuaalseid ülesandeid sooritades. Alakõne, intellektipuue ning tunde- ja tahtevald mõjutavad üksteist vastastikku: esmane puue põhjustab teist. Kõnepuute olemuse ning kõne korrigeerimise või taastamise kirjeldamiseks toetatakse mitmele teadusele: keeleteadus, psühholoogia, semiootika, meditsiin (anatomia, füsioloogia, neuroloogia);

piirteaduseks loetakse neuropsühholoogiat, neurolingvistikat, psühholingvistikat. Eripedagoogika seisukohalt on neist olulisim psühholingvistika, mis võimaldab teadvustada kujundamist või taastamist vajavaid kõneloome ja kõnetaju toiminguid ning operatsioone. Nii esmase kui ka teisese alakõne korral on eriti tähtis kujundada suhtlemisoskusi, ütluste ja tekstide mõistmiseks vajalikke analüüsistrateegiaid ning planeerida ja reguleerida oma tegevust töömälule toetudes.

Marika Padrik tutvustas ettekandes „Kui laps õpib emakeelt nagu võõrkeelt...” ühte keeleliste erivajadustega laste rühma, spetsiifilise kõnearengupuudega (SKAP) lapsi. SKAP-lastele keeleline areng toimub hiljem ja kulgeb eakohasest arengust teistmoodi, sest aju töötleb kõnet eakaaslastest erinevalt. Nende laste kõnes esinevad grammatikavead meenutavad kakskeelsete laste tehtavaid vigu – seda kinnitavad nii Eestis kui ka mujal maailmas tehtud uuringud grammatikavigade hulga ja veatüüpide omavaheliste proportsioonide kohta. Uus uurimissuund Eesti logopeedias on suksessiivsete kakskeelsete ning üks- ja kakskeelsete SKAP-lastele kõnearengu võrdlemine, et selgitada kakskeelsete laste teise keele omandamise iseärasused ja leida diagnostilised kriteeriumid kakskeelsete laste spetsiifilise kõnearengupuude diagnoosimiseks.

Ingrid Rummo ettekanne „Düspraksia – kõnetu inimene suhtluses” käsitles ühte düspraksia alaliiki kolmest, täpselt selle verbaalset vormi. Teised kaks on oraalne ja motoorne düspraksia. Näited olid esineja doktoritööst, mis on

juhtumiuring Patau sündroomi mosaiikvariandiga indiviidi suhtlusest ja kognitiivsetest võimetest. Uuritav küll mõistab talle adresseeritud kõnet, kuid tema võime end kõne abil väljendada on piiratud. Näidete abil toodi esile mõned kompensatsioonimehhanismid, mis vaatamata tõsisele kõnepuudele võimaldavad siiski suhtluses osaleda ja ennast väljendada.

Meelis Mihkla tutvustas ettekandes „Subtiitrite helindamine – kas, kuidas, kellele ja miks?” Eesti Keele Instituudis välja töötatud subtiitrite helindajat, mis teisendab subtiitrite failist ajakooditäpse helifaili, mille loeb ette eesti-keelse kõnesünteesi moodul. Helindaja toimetajaliides võimaldab lisada võõrnimedele hääldusvasteid ja kontrollida

ka subtiitrite hääldusõigsust. Teenuse sihtrühm on eelkõige vaegnägijad ja -lugejad, aga ka lapsed ja eakad inimesed ning eesti keele õppijad. Alates k.a 1. juunist on subtiitrite helindamise teenus kättesaadav digitelevisionivõrgus ETV ja ETV2 telekanalites (vt artiklit siinses ajakirjanumbris lk 819–828).

Ettekannete järel asetati lilled akadeemik J. V. Veski kalmule. Sõnavõetuga esines Kersti Lepajõe, kes nimetas Veskit meheks, kelle mõju ulatub kolme sajandisse: sündinud XIX sajandil, oma keeletegusid teinud XX sajandil, kuid mõju on värske ja innustab ka XXI sajandil.

KILLU PALDROK